

BYPLAN NYT 5

12. årgang · december 2014

TEMA: PLANLOVEN TIL DEBAT

Et forandret landskab og en
uændret planlov, s. 12

Kommuneplanrammer,
økonomi eller landskaber...
Byplanlaboratoriets årsprogram
er på gaden, s. 14

Godt overblik og masser
af opholdsmuligheder
– Det er faktisk muligt at
forebygge kriminalitet gennem
planlægning, s. 20

OKNygaard
- anlæg og drift af udearealer

STIK FINGEREN I JORDEN

Anlægs- og driftsopgaver kræver omhu. OKNygaard »stikker fingeren i jorden« og leverer ydelser, der er nøje tilpasset vores kunder.

- Landsdækkende anlægsgartner
- Lokal tilstedeværelse – 10 lokationer
- Totalløsninger – anlæg og drift af udearealer

OKNygaard a/s
T: 70 21 54 00 - info@oknygaard.dk - www.oknygaard.dk

Omdannelse af almene boliger

Kursus i Svendborg 9. - 10. marts.

dansk byplan
laboratorium

KONFERENCEN BYENS GULV ARKITEKTUR TEKNIK PLANLÆGNING 28 01 2015

Keynote Speakers:
Benedetta Tagliabue, EMBT
Torben Schønherr, Schønherr Landskab

Danmarks bebyggede areal vokser og vores byområder bliver mere og mere befæstede. Det skyldes dels konkrete behov for mere befæstet areal, dels andre beslutninger i samfundet – og gamle vaner.

På konferencen BYENS GULV, vil 14 foredragsholdere fra ind- og udland, konkretisere tendenser, give indsigt og lægge op til at nytænke byens gulv som en central del af fremtidens by.

Branchens leverandører vil desuden udstille og rådgive om produkter og løsninger til byens gulv.

www.byensgulv.dk

dansk
beton
Belægningsgruppen

Dansk Landskabsarkitektforening

dansk byplan
laboratorium

Danske
Anlægsgartnere

Indhold

TEMA I: PLANLOVEN TIL DEBAT

TEMA II: PLANLÆGNING OG TRYGHED

- 4 KORT NYT
- 5 LEDER - I ORKANENS ØJE
- 6 KOMMUNE NYT
- 7 VEJLEDNINGERNE RAGER MIG
EN HØSTBLOMST
- 10 MAN KAN IKKE LOVGIVE
SIG TIL VÆKST
- 12 ET FORANDRET LANDSKAB OG EN
UÆNDRET PLANLOV
- 14 ÅRSPROGRAM 2015
- 16 NYE BEVARINGSSTRATEGIER I
VELFÆRDSBYEN
- 18 ESBJERG SKRIVER TRYGHED IND I
KOMMUNEPLANEN
- 20 LYNKURSUS I KRIMINOLOGI
- 22 HALLOOOOO! - ER DER NOGEN?
- 23 PLANKALENDEREN

Klodens forandringer

Udstillingen »Mind the Earth« sætter gennem luftfotos fra Google Earth fokus på menneskeskabte forandringer rundt om på kloden. Forandringer, der tegner konturerne af klodens tilstand og dermed menneskets livsvilkår.

Udstillingen vises på DAC frem til d. 31. januar 2015

Læs mere på DAC.dk

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Ny W. Øhlenschläger
Vibeke Meyling

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Mail: nwo@byplanlab.dk
www.byplanlab.dk

Annoncer
nwo@byplanlab.dk,
bestilles senest
1. februar 2015

Layout
Byplanlaboratoriet

Forsidefoto
Ny Weisser Øhlenschläger

Oplag
3655

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Signerede artikler står for
forfatterens regning, usignede
for den ansvarshavende
redaktørs regning.

Byplan Nyt 1-15 udkommer i
marts 2015.

KORT NYT

Finanslovsforlig skaber plads til alle

Borgmestrene i Danmarks største byer jubler over kommunernes nye mulighed for at kræve 25 % af boligerne i nyudlagte byområder udlagt til almene boliger. Samtidig kan kommunerne yde et ekstralån på 500 mio. kroner til de almene boligorganisationer, så de får adgang til arealer i områder, der ellers ville udvikle sig til rigmandsghettoer. Dermed kan de nye muligheder være med til at styrke sammenhængskraften i en tid præget af øget segregering.

Læs mere på www.mbbi.dk

Naturplan Danmark

Den danske natur bidrager til danskernes livskvalitet gennem naturoplevelser og friluftsliv. Samtidig er flere dyre- og plantearter under pres. Derfor lægger regeringens naturpolitik vægt på at skabe mere plads og sammenhæng i naturen, fordi det giver dyr og planter mulighed for at sprede sig.

Læs mere på www.nst.dk

DK2050

Danmarks omstilling til en fossilfri energisektor skal være færdig i 2050. Det er der bred politisk enighed om, men vejen dertil er endnu ikke fastlagt. Derfor har Dansk Arkitektur Center i samarbejde med kompetente samarbejdspartnere udviklet fire forskellige fremtidsscenarier. Disse kan blandt andet bruges som inspiration og pejlemærke i den politiske beslutningsproces, der skal realisere den grønne omstilling.

Læs mere på www.DAC.dk

Dansk Byplanlaboratorium i 2017

Dansk Byplanlaboratorium har netop vedtaget ny strategi. Vi vil fortsat være:

- Et frit og uafhængigt laboratorium
- Et mødested for fagfolk og beslutningstagere
- Et skridt foran

I de næste år vil Byplanlaboratoriet indgå i flere tætte samarbejder. Vi har allerede nu indgået en aftale med International Federation of Housing and Planning (IFHP). Samarbejdet vil styrke Byplanlaboratoriets internationale udsyn.

Hør mere om det i 2015 og læs Byplanlaboratoriets strategi på www.byplanlab.dk

Danmarks areal

Teknologirådet og Aalborg Universitet har søsat et stortilet projekt om Danmarks fremtidige arealanvendelse. Projektet skal skabe en bred offentlig debat om, hvordan Danmark skal se ud i fremtiden. Udgangspunktet er, at Danmarks areal bliver mindre samtidig med, at mange funktioner stadig gør krav på mere land.

Læs mere på www.tekno.dk

En planlov for havet

Miljøministeren har annonceret, at der skal udarbejdes et nyt administrationsgrundlag for, hvad der kan etableres i det kystnære hav. Administrationsgrundlaget sendes i høring i det nye år.

Læs mere på www.mim.dk

Nyt opslagsværk om trafikssikkerhed

Vejdirektoratet har i samarbejde med byplanlæggere udarbejdet en ny vejledning om trafikssikkerhed i byplanlægningen. Vejledningen er tænkt som et opslagsværk, der behandler otte forskellige men typiske emner inden for trafikssikkerhed.

Læs mere på www.vejregler.lovportaler.dk

Den attraktive placering

Et nyt studie af erhvervslivets lokalisering viser, at virksomhederne er villige til at betale højere husleje, hvis der er grønne områder, cafeer, god infrastruktur og let adgang til kollektiv transport. Særligt de større virksomheder vil gerne betale 30- 40 % mere i husleje for at ligge stationsnært.

Læs mere på www.nst.dk

Unge hverdagsliv som ressource

Unge vil gerne være med til at forme fremtidens byer, men ofte ved de ikke, hvordan de kan deltage. Debatbogen 'Med hverdagslivet som designpraksis – en bog om unge og byplanlægning' er en introduktion til arbejdet med unge som en ressource for byudviklingen.

Se mere på www.12byer.dk

Leder

I orkanens øje

Sjældent har der været så meget debat om planloven. Den er på en eller anden måde blevet synonym for alle de begrænsninger, som yderområdernes politikere føler sig underlagt. Utilfredsheden har ulmet længe og KL skød for alvor debatten i gang med et såkaldt 'barriere-katalog', der skulle illustrere, hvor planlægningen står i vejen for vækst.

Der er peget på emner som kystbeskyttelse, byggeri i det åbne land, rammer for byomdannelse, mulighed for at planlægge for blandede boligområder og endelig detailhandelsbestemmelsernes bymidteafgrænsninger og reglerne for særligt pladskrævende varer.

Byplanlaboratoriet befinder sig på en gang udenfor og midt i orkanens øje. Vi er en uafhængig institution og er på den måde fri af de politiske slagsmål. På den anden side er det jo vores kerne-stof, der diskuteres.

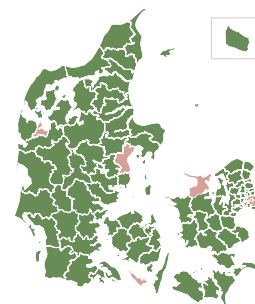
Vores udgangspunkt er, at der sjældent har været så meget brug for planlægning. Dagsordner som klimatilpasning, ressourceknaphed, globalisering og urbanisering kalder på samordning og langsigtede planer. Derfor er det vigtigt, at vi har en planlov, der giver mening for politikere og borgere. Og det gør den ikke. Den er blevet for kompliceret, for teknisk og for svær at forstå. Det må vi tage alvorligt. Vi tager handsken op og inviterer til debat og ideudvikling i starten af det nye år.

»Det er vigtigt, at vi har en planlov, der giver mening for politikere og borgere. Og det gør den ikke. Den er blevet for kompliceret, for teknisk og for svær at forstå. Det må vi tage alvorligt.

Mens vi debatterer loven ændrer den sig endnu en gang. Som en del af finansloven blev ønsket om at kunne planlægge for blandede boligområder imødekommet. Det gør det muligt for politikerne i landets største byer rent faktisk at planlægge for social bæredygtighed og mangfoldighed, hvis det er det, de ønsker. Det er godt. -For os at se skal planloven netop give politikerne de redskaber der skal til for at nå fra festtaler og strategier til konkrete resultater.

Ellen Højgaard Jensen, Direktør
for Dansk Byplanlaboratorium

KOMMUNE NYT

Lydens By

Lyd er en stor del af Struers identitet. Derfor tænkes lyd nu ind i alle aspekter af kommunens arbejde gennem det strategiske udviklingsprojekt 'Byens Lyd'. I første omgang har Lydens By lanceret et nyhedsbrev samt fået produceret et lydlogo.

Hør mere på www.lydensby.dk

Ærø i den digitale superliga

Med projektet "Ærø – den digitale ø" skal Ærø Kommune nu undersøge, hvordan Danmarks yderområder kan bruge digitale muligheder strategisk. I løbet af de næste 1½ år får hele øen installeret fibernet og forbedret mobildækning. Det giver nye muligheder for bl.a. uddannelsesinstitutioner og erhvervsliv.

Læs mere på www.mbbi.dk

Metro byliv

Københavns Kommune har afsat 36 mio. kr. til byrummene ved de nye metrostationer. Pengene skal blandt andet gå til træer, handicaptioletter og forskelligt byinventar. Målet er at skabe velfungerende byrum omkring de kommende metrostationer. I forhold til de eksisterende stationer er der arbejdet med at skabe opholdssteder for lokalområdernes beboere, så stationerne bliver andet end gennemgangssteder for passagerer.

Læs mere på www.kk.dk

Odsherred – Visions- og udviklingsplan 2025

Odsherred Kommune har gennem det sidste år lavet 'Visions- og Udviklingsplan 2025' i samarbejde med Realdania og VisitOdsherred. Planen er et pilotprojekt, der stiller skarpt på, hvordan en yderområdekommune som Odsherred kan udvikle sig gennem de stedbundne potentialer. Planen skal inspirere og være pejlemærke for Odsherred Kommunes langsigtede planlægning og udviklingsarbejde.

Find planen på www.odsherred.dk

Landskabet, kysterne og de mange sommerhuse er nogle af de særlige stedbundne kvaliteter som Odsherred besidder – her med udsigt over Sejerøbugten. Foto: Odsherred Kommune

Aarhus tester smart energistyring på bydelsniveau

Over de næste 5 år bliver Aarhus testlaboratorium for et større byudviklingsprojekt. Boligforeninger og en række parcelhuse skal udstyres med både kendte og nye teknologiske løsninger, der skal bringe ressourceforbruget ned på et minimum og sikre aftag af vedvarende energikilder.

Læs mere på www.aarhus.dk

Vejledningerne rager mig en høstblomst!

Sådan lød det fra borgmester Carsten Kissmeyer, der var den ene af paneldeltagerne på Byplanmødet i Herning, da planloven var til diskussion. Det var et emne, der i høj grad optog de fremmødte.

Af Laura Engstrøm

Planloven var til diskussion på Byplanmødet i Herning i september, og det var ikke et emne, der efterlod de fremmødte ligeglade. Som Joy Mogensén, der er borgmester i Roskilde (S) og en af de fire indbudte oplægsholdere, sagde indledningsvis:

»Jeg vil vove at påstå, at planloven er en af de love, som de fleste borgere har en mening om. Alle har en mening om, hvor vejen skal gå, og hvor bygningen skal ligge.«

Carsten Kissmeyer (V), der er borgmester i Ikast-Brande Kommune sad også i panelet. Hans holdninger til planloven kom man ikke i tvivl om:

»Planloven er ikke relevant i sin nuværende facon! Vi må erkende, at vores vilkår er vidt forskellige. I hovedstaden flytter folk til, og af en eller anden grund er der ikke nogen kystbeskyttelseslinje dér. Man hælder jord ud i havet, og så laver man land og bygger på dét. Hvis man rykker op til Lemvig, kan de ikke få lov til at gøre noget som helst. Derfor er jeg meget, meget kritisk over for rollefordelingen,« lød det.

Rollefordelingen mellem hovedstadsregionen og provinsen gik igen og igen i Carsten Kissmeyers oplæg,

Paneldeltagerne havde noget på hjertet, da planloven blev sat til debat. Foto: Vibeke Meyling

der også lige havde denne her med til embedsmændene i Naturstyrelsen.

»Det, der frustrerer mig, er de der vejledninger, der er skrevet af embedsmændene, der fortolker loven. Det rager mig en høstblomst, hvad der står i de der vejledninger. Hvis jeg læser loven og tolker den, så er det det, vi gør. Det tager vi en diskussion om i byrådet, og så må vi tage de sa-

ger, der måtte komme. Der er opstået en kultur i det her land med kontrol og styrelser og instanser. Væk med dem, luk dem. Vi har ikke brug for dem,« lød det fra Carsten Kissmeyer.

Joy Mogensén syntes også, planloven strammede. Hovedstadsområdet skal konkurrere med udlandet om at tiltrække internationale firmaer, og mange af de lande har ikke en

Foto: Vibeke Meyling

planlov, de skal tage hensyn til. Så hvordan skal man kunne konkurrere på de vilkår?

Planloven fordrer tid, den gør det besværligt at opføre byggerier så hurtigt, som bygherrer og kommunalpolitikere ønsker det. Som da Roskilde Kommune besluttede, at lade DTU Risø få lov til at bygge på et nyt område i kommunen, til de fik grønt lys fra Naturstyrelsen.

»To år – tog det! Det er altså virkelig lang tid,« sagde Joy Mogensen.

Den gode og den onde planlov

Med i panelet sad også projektchef Svend-Erik Rolandsen fra Cowi. Han mente også, planloven skulle revideres: »Men skal vi bare sige: Vi har ikke behov for nogen form for regulering?« spurgte han retorisk og fortsatte:

»Der er jo nok noget, vi gør rigtigt. Jeg fik en mail fra en iransk arkitekt forleden, der ville høre, om jeg kunne sende nogle af de planer, jeg har ar-

bejdet med for blandt andet Realdania. Men hvorfor var det han gerne ville have dem? Det var fordi, han syntes, at dansk planlægning og arkitektur var fantastisk. Tænk hvis vi kunne lave noget, der bare lignede noget af det, I laver i Danmark.«

Dét blev kommenteret af Carsten Kissmeyer:

»Ham iraneren må have været i Roskilde middelalderby. For vi har mange eksempler på noget, der er græsseligt, som er bygget mens vi har haft planloven.«

Planloven er ikke nogen garanti for skønhed. Men teknisk direktør i Rudersdal Kommune, Iben Kock så gerne, at planloven kunne borge for kvalitet.

»I Rudersdal kan vi godt lide planlægning. Og jeg kan godt blive bekymret, når man snakker om planlægning som væksthæmmer, for hvis vi vil have kvalitet, må vi kunne stille nogle krav til fx lavenergihuse, bebyggelsesprocent og husenes udformning.«

Hvad kan kommunerne selv?

Borgmesteren i Roskilde Kommune, Joy Mogensen, mente godt, kommunerne kunne blive enige om meget uden for megen indblanding fra staten.

Det mente direktør i Statens Byggeforskningsinstitut Thorkild Ærø, der også sad i panelet, nu ikke ville være så let:

»Er det her en politisk diskussion? Eller er vi nede i maskinrummet for at se på, hvad der skal justeres? Nogle mener, at de bare kan stille vindmøller op i udkanten af kommunen. Jeg er nu ikke sikker på, at der er samarbejde nok mellem kommunerne til, at det er en god idé,« sagde Thorkild Ærø.

Alle var enige om, at planloven er nødvendig at have, men ofte halter kommunikationen mellem parterne. I Naturstyrelsen, er det noget, man er opmærksom på, sagde kontorchef Christina Berlin Hovmand:

»Der er blevet talt om følelsen af at blive kigget over skulderen, og det for-

»Er det embedsmændene eller politikerne, vi skal skyde på? Er det kommunerne eller staten? Sådan kan vi jo blive ved, til vi bliver grønne i hovederne. Finten er bare, at der er noget i rollefordelingen, som er gået galt. Lige nu ser det ud som om, det eneste landspolitikerne og kommunalpolitikerne og embedsapparatet kan blive enige om, er at de skal have regnearket til at gå op. Det var altså ikke det, der var meningen med planloven. Jeg savner den værdidebat.«

Joy Mogensen (S),
borgmester i Roskilde

»I Vesthimmerland Kommune er vi så heldige, at vi fik status som frikommune. Da vi fik godkendelsen, var det med armene i vejret, indtil vi læste alt det med småt. Alle de vilkår og betingelser, der skulle opfyldes. Og så faldt armene ned igen. Så i det store forsøg, hvor vi måske kunne få justeret lidt og rokket ved planloven, faldt det pladask ned på jorden igen.«

Planlægger, fra Vesthimmerlands Kommune

»Man kan godt formidle noget, der er enormt restriktivt, hvis man bare gør det på en ordentlig måde. Så kan folk som regel godt forstå, at det er sådan. Men hvis det bare er topteknokratisk, og man siger, at sådan her er det, kommer man ikke så langt. Vi skal forklare ordentligt, hvorfor vi siger nej i en landzoneafgørelse.«

Planlægger Jeanette Olsen,
Slagelse Kommune

»Det er jo pladderromantik at snakke om, at vi vil have borgerne til at handle andre steder end der, hvor de vil. I dag har vi jo også internethandel.«

Carsten Kissmeyer, (V)
borgmester i Ikast-Brande
Kommune

står jeg. Men er det overhovedet muligt for den enkelte kommune at løfte opgaven om at varetage de statslige interesser? Det vil jeg personligt mene, at det ikke er. Mange af de sager, vi har, handler jo netop om at forklare, hvad der er statslig interesse.«

En ubrudt kyststrækning kan man måske forstå. Anderledes med en byggetomt i Hvidovre, hvor der ikke må bygges.

»Hvidovre har et sted, hvor der ligger et gammelt gartneri på den ene side af vejen og en bymæssig bebyggelse på den anden side. Det gamle gartneri ligger nu som en tomt, og vi må ikke anvende det til noget, fordi det ligger i et landzoneområde i Fingerplanen. Det kan der ikke dispenseres fra. Det er afgørelser, der næsten er umulige at forklare borgerne,« sagde kommunaldirektør Nick Bendtsen.

Her sluttede diskussionen lidt brat, ikke fordi diskussionen ebbede ud, kun fordi tiden var løbet ud. •

»Vi har snakket med nogle investorer, der faktisk ikke har noget imod regulering, for så ved de jo, hvad der også sker hos nabokommunen. Bare de kender reglerne. Problemet er selvfølgelig at planloven ikke kan få styr på det, der ikke kan reguleres.«

Svend-Erik Rolandsen, Cowi

»Formålet med planloven var jo almenvellet. I diskussionen glemmer vi det rene vand, de gode byer og smukke landskaber. Men det er det, der handler om. Det er derfor, planloven er lavet, og det er det, vi skal bruge den til. Men det er det lange seje træk. Der er vi jo oppe imod tiden. Men tre år er jo ikke lang tid, når man skal danne en by, holde naturen ren eller sørge for at grundvandet er rent. Så er tre år jo kort tid.«

Marie Woge Nielsen,
byplanarkitekt,
Furesø Kommune

Foto: Andreas Hvidt

Man kan ikke lovgive sig til vækst

Planloven er til debat mange steder og på årets byplanmøde i Herning var delmødet om planloven det største. KL og Miljøministeriet er i gang med at tjekke loven for uhensigtsmæssige barrierer og Byplanlaboratoriet er selvfølgelig også i gang bl.a. med at få indkredset, hvor der kan være behov for justeringer.

Af Vibeke Meyling

Interview med Byplanlaboratoriets formand Maj Green, vicedirektør i Gladsaxe Kommune

Hvordan opfatter Byplanlaboratoriet sin egen rolle i den aktuelle planlovsdebat?

»Byplanlaboratoriet var initiativtager til planloven helt tilbage til 1925, og naturligt nok er vi også voldsomt optagede af den proces, der nu er skudt i gang om en lovrevision. Vi er glade for planloven, det skal der slet ikke være tvivl om. Men samtidig er vi ikke bange for at sætte ord på, at selv en god planlov har brug for at følge med tiden. Vi er så en lille smule bekymrede for, om det nu også bliver en tilstrækkeligt nuanceret proces. En

revision bør have afsæt i analyser og refleksion. Hvor er vi udfordrede – og hvad kan forbedre værktøjskassen, uden at vi går på kompromis med lovens grundlæggende styrker? Det må ikke være en forceret vækstdagsorden, der driver processen. Man kan ikke lovgive sig til vækst. Vi vil gerne bidrage til at nuancere debatten.«

Hvad er det særligt i tiden, der gør at der er behov for en justering af planloven, og hvad er der mere konkret, behov for at se på?

»Populært sagt er planloven »one size fits all«, og det opleves som utilstrækkeligt i en tid, hvor kommunerne skal planlægge under meget forskellige vilkår.

Og det er måske først og fremmest det, der har affødt det voldsomme politiske fokus på planloven lige nu. Vi har brug for at finde nye redskaber, der understøtter fleksible og lokalt tilpassede løsninger. Her kan vi godt tænke ud af boksen. Kan vi bruge kvoter eller en mere nuanceret zonerings til noget, for eksempel? Midlertidige tilladelser i både by og land? Åbne mere for konkrete afvejninger, der tager hensyn til de lokale betingelser? Det skal vi kunne diskutere og finde løsninger på – uden at vi går på kompromis med de overordnede formål med planlægningen.

Et andet tema, vi er optagede af, er hvordan planlægningen understøtter sammenhængende og attraktive byer. Detailhandelsbestemmelserne er en

Dansk Byplanlaboratoriums bestyrelse består af

- > Vicedirektør Maj Green,
Gladsaxe Kommune (formand)
- > Kontorchef Marie Louise Madsen,
KL (næstformand)
- > Projektdirektør Jes Møller,
Køge Kyst P/S (næstformand)
- > Lektor Boris Brorman Jensen,
Arkitektskolen Aarhus
- > Direktør Anne Skovbro,
Københavns Kommune
- > Vicedirektør Oluf Enberg,
Naturstyrelsen
- > Arkitekt Mats Olsson
- > Udviklingsdirektør Lars Vildbrad,
Region Midtjylland
- > Projektchef Filip Zibrandtsen,
Realdania By
- > Projektleder Lene Krogh,
Horsens Kommune
- > Plan- og byggechef Peter H. Vergo,
Vordingborg Kommune
- > Afdelingschef Christian Lützen,
Ministeriet for By, Bolig og
Landdistrikter

af flere brikker her. De er efterhånden blevet så komplicerede, at det ikke er hensigtsmæssigt. Her er der sket »lag på lag« justeringer i forsøget på at håndtere en branche, der hele tiden ændrer sig. Vi må se på, om planlovens bestemmelser sikrer det, der er meningen. Der er dog ingen tvivl om, at vi skal have mulighed for at regulere detailhandelen – i de gode byers tjeneste. Det samme gælder kommunernes ret til at planlægge for byggeprocenter osv., som er under angreb. Det er vigtigt at forstå, at også private investorer efterspørger attraktive bymiljøer, og det kræver, at vi har mulighed for at planlægge for helheden og sammenhængene.

Og så er der sket meget med processerne, siden loven blev skrevet. De foregår på en helt anden måde i dag. Både samfundet og planlægningen er

blevet mere kompleks, og vi arbejder med byledelse, vi arbejder i netværk og vi går i dialog med relevante aktører langt tidligere i processen, end Planloven foreskriver. Og ofte er ikke-lovbundne helhedsplaner langt bedre egnede til en bred inddragelse af offentligheden. Det kunne være spændende at se på, om de mange erfaringer, vi nu har, kan bidrage til at forbedre loven på dette felt.»

Til sidst, hvad er din afsluttende kommentar?

»I Byplanlaboratoriet vil vi påtage os at understøtte planlovsdebatten, for det er ikke nok, at der sidder en række embedsmænd rundt om et bord og udarbejder en betænkning. Vi vil invitere til debat og idéudvikling – og til dialog om nye idéers styrker og svagheder.« •

Vinkler på planloven

Byplanlaboratoriets bestyrelse repræsenterer mange interesser og vinkler, som er relevante i forbindelse med debatten om planloven:

Jes Møller,
projektdirektør i
Køge Kyst P/S og
næstformand i
Byplanlaboratoriets
bestyrelse.

Om Planloven og midlertidighed:

»Planloven er ikke primært tænkt til byomdannelse, men derimod til ny by på bar mark. Det er selvfølgelig et helt grundlæggende problem, når det meste af byudviklingen i dag er omdannelse af den eksisterende by. Og det er en udfordring at Planlovens logik er, at en arealanvendelse er permanent, når vi transformerer by over tid og har brug for det midlertidige, mens vi venter på det langsigtede.«

Peter Vergo,
plan- og byggechef
i Vordingborg
Kommune og
medlem af
Byplanlaboratoriets
bestyrelse.

Om Planloven og områder uden vækst:

»Planloven burde hedde lov om byvækst i Danmark, for der er ikke rigtig noget i planloven, der sigter mod det behov vi har for at skrumpe. Vi har brug for afbureaukratisering, så vi let kan tilpasse vores planlægning, fx delaflysning af lokalplaner og nemme redskaber til at lægge et nyt fokus ind i vores planer.«

Et forandret landskab og en uændret planlov

Landskabet er blevet mere multifunktionelt. Det udfordrer den fysiske planlægning, som stimulerer til funktionsopdeling.

*Af Jørgen Primdahl, Lone S.
Kristensen og Kamilla Hansen Møller*

For blot to til tre generationer siden var kulturlandskabet i det meste af Danmark et landbrugslandskab, hvor lokalsamfundet var tæt sammenvævet med landbruget både økonomisk og kulturelt. Det enkelte landbrug var multifunktionelt – der var svin og malkekvæg på stort set alle brug og foderet blev produceret på den enkelte bedrift. Landskabet derimod var ikke særlig multifunktionelt. Friluftsliv, turisme og pendling var der ikke meget af. Folk boede i landsbyerne og på gårdene, fordi det var her man arbejdede. Naturen var blot noget der var der, noget 'billigt skidt' som Poul Henningsen betegnede den.

I dag har de fleste, der bor på landet, ikke noget med landbruget at gøre. De bor der, fordi det er et godt sted at bo, eller fordi prisen på boligen er fordelagtig. Samtidig har friluftslivet udviklet sig. Folk går, løber og cykler i landskabet for fornøjelsens skyld. Naturen bliver tillagt værdi i sig selv.

Kommuneplanlægningen – mellem to stole

Da strukturreformen blev gennemført i 2007 var der ingen politisk debat og dermed ingen stillingtagen til plan- og

miljøområdet. Planlovens bestemmelser om indholdet i regionplanen blev med få undtagelser overført til kommuneplanen, som nu for første gang blev den centrale plan for både byen og det åbne land. Begrænsningerne for lokalplanlægningen i landbrugslandet blev opretholdt, hvilket betyder, at det i praksis ikke er muligt at gennemføre sammenfattende lokale planer for kulturlandskabets arealanvendelse, der har juridisk bindende status. Det åbne land i kommuneplanlægningen er således i det store hele blevet en videreførelse af regionplanlægningen.

En af de få ændringer, der faktisk blev indført bestod i, at natur- og landskabsinteresserne blev differentieret – der kom krav om flere, meget specifikke udpegninger. Alt i alt fortsatte man en planlægning baseret på udpegninger af 'interesser' med tilhørende retningslinjer. Disse udpegninger har en vis bindende status for kommunens planlægning og administration, men ingen direkte konsekvenser for den enkelte ejer. Endelig har udpegningerne den funktion, at det er igennem kravene til disse, at staten løbende regulerer kommuneplanlægningens indhold.

Behov for nytænkning af planloven

Der er brug for nytænkning af planlægningen i det åbne land, selvom man ikke bør fjerne eller afmontere den eksisterende sektororienterede planlægning. Der er fortsat brug for en overordnet, regulerende planlægning, der kan medvirke til at beskytte og bevare natur, landskaber og arealer til landbrugsproduktion og andre specifikke formål. Erfaringerne viser dog, at kvaliteten og udviklingen af vores landområder langt fra bliver sikret gennem en sektoriseret planlægning alene. Der er derfor, som det også er tilfældet i byerne, behov for en planlægning, der kan noget andet og mere.

I byerne har dette 'noget andet og noget mere' især handlet om at planlægge for udvikling af 'steder', herunder sammenhængende bydele og deres fornyelse. Udover at gennemføre planer med et nyt indhold har planlægningen ofte også været ledsaget af et ønske om at lave planlægning på en ny måde. Nemlig gennem tidlig dialog og i et tæt samspil med borgere og andre aktører, der rækker ud over planlovens mindstekrav om høring. Fordelene ved en

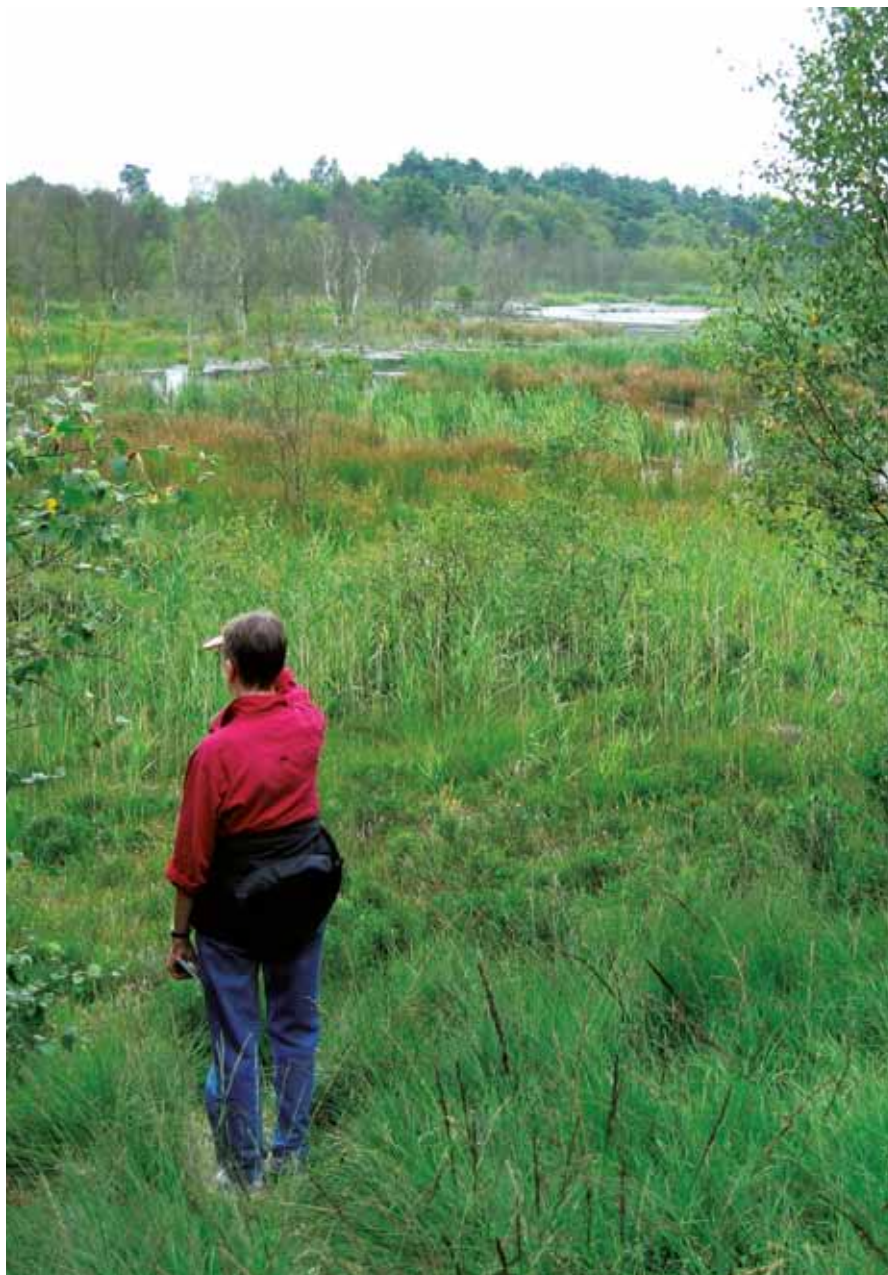
tidlig og tæt dialog er ikke kun, at ønsker kan identificeres og konflikter/modstand imødegås, men også at nye plandiskurser kan opstå.

I det åbne land er der på tilsvarende vis brug for en ny planlægning, der ikke alene kan håndtere konflikter mellem modstridende interesser, men også kan udvikle steder med udgangspunkt i de specifikke potentialer og udfordringer samt tilgodese de relevante funktioner i landskabet.

Fremtidens landskaber i en planlovsrevision

Samarbejdsdreven planlægning og rumlige strategier, der allerede er udviklet til anvendelse i byer og byregioner, kan relativt let tilpasses til planlægning i det åbne land. Men hvad så med udpegningerne og den hidtidige planlægning i det åbne land i forhold til de igangværende overvejelser om revision af planloven? På to områder mener vi, der er behov – og samtidig gode muligheder – for forbedringer.

For det første bør man overveje at reducere kravene om de mange udpegninger til færre mere integrerede prioriteringer. På natur- og landskabsområdet som helhed kunne man nøjes

Naturen tillægges værdi i sig selv. Foto: Ny W. Øhlenschläger

med én principiel udpegning, og så kunne man specificere hvad det handler om de steder hvor der er behov for særlige indsatser, udover beskyttelse.

Det andet område, hvor der er behov for forbedringer, er i forhold til mulighederne for at regulere mere differentieret. Bynære områder, nye spredningskorridorer, særlige turisttunge områder, særligt vigtige kulturmiljøer, og særligt intensive landbrugslokaliteter med stor koncentration af bygninger er eksempler på områder, hvor det nuværende landzonesystem ikke er særlig velfungerende. Her kan der være brug for

en lokalplan, der kan sikre både en retning for udviklingen og en effektiv og enkel detailregulering.

Dette er et uddrag af en artikel, som kan læses i Byplan 4/2014. Du kan også finde artiklen i sin helhed på Byplanlaboratoriets hjemmeside. •

FORÅR

BYENS GULV

Konference i Nyborg 28. januar

Hvordan nytænker vi byens gulv så det integreres som en central del af fremtidens by? Det diskuterer vi på denne konference, som samler alle aktører, der beskæftiger sig med byens gulv - fra planlæggere til producenter.

TRANSFORMATION

Konference i Aarhus 5. marts

Kan vi helt gentænke byen og landskabet? Det vil vi diskutere på denne konference, hvor den bæredygtige bys transformation er i fokus.

BEVARING OG FORNYELSE

Kursus i Fredericia i marts

Kurset skal inspirere til at se bymidten i lyset af generelle udviklingstræk i relation til bevaring og fornyelse.

OMDANNELSE AF ALMENE BOLIGOMRÅDER

Kursus i Svendborg 9. - 10. marts

Der er mange bolde i luften, når man skal omdanne et alment boligområde.

FRA STRATEGI TIL RAMMER

Kursus i Odense i 22.-23. april

Hvordan implementeres strategien i kommuneplanens rammer, så de bliver et relevant redskab, som kan lette lokalplanlægningen? Medbring din egen kommuneplan og tag hul på processen.

BORGERINDDRAGELSE I EN DIGITAL TID

Seminar i København 9. april

Hvordan kan borgerinddragelsen bidrage til innovativ planlægning i en digital tid, hvor nye og gamle metoder kan komplementere hinanden?

NATUR & MILJØ (ÅBEN LAND)

Konference i Kolding 19. - 20. maj

I år diskuterer vi det åbne lands planlægning i regi af konferencen "Natur & Miljø". Helhedstænkning og grøn vækst er i fokus gennem hele programmet.

ØKONOMI I BYUDVIKLING

Kursusforløb i Vejle 21. maj

og 25. - 26. juni

Kom tættere markedets logik og lær at opstille regnestykket, der viser om projektøkonomien for et byudvilingsområde holder.

URBAN FUTURE - FREMTIDENS BYER, BYRUM OG BYINVENTAR

Konferencemesse i KBH 28. maj

Hvordan udvikler vi bedst fremtidens byer, byrum og byinventar? Få en række bud fra forskere, kolleger og leverandører.

ÅRSPROGRAM 2015

dansk byplan
laboratorium

Foto: Ny W. Øhlenslæger

PLAN OG JURA

Kursus i København 1. juni

Kurset giver deltagerne en bedre forståelse for juridisk tænkning til håndtering af dagligdagens dilemmaer.

NYE BYRUM

Kursus i Aalborg 11. juni

I år skal vi opleve Aalborgs forvandling og se, hvordan nye byrum binder byen sammen. Fra store urbane byrum til mindre pladser, promenader og intime grønne parker.

LANDSBYER OG LANDSKABER

Kursus på Mors i juni

I mange landsbyer er landskabet en stor kvalitet og attraktion. Få redskaber til at arbejde med landsbyens udvikling i samspil med landskabet.

EFTERÅR

I efteråret 2015 forventer vi at udbyde nedenstående kurser. Følg med på www.byplanlab.dk for information om datoer osv.

LOKALPLANKVALITET

Kursus i september

BYPLANMØDE 2015. DEN REGIONALE BY

I Vordingborg/Lolland/Guldborgsund
1. -2. oktober

OMDANNELSE AF ALMENE BOLIGER

Kursus i november

KOMMUNEPLANPROCESSEN

Seminar i november.

KLIMATILPASNING OG INNOVATION

Kursusforløb i november

INFRASTRUKTUR OG BYUDVIKLING

Seminar i december

KURSER EFTER BEHOV

Har du behov for at få opdateret din viden, få nye redskaber ind under huden eller blive inspireret indenfor et emne, som ikke er på programmet? Så fortvivl ikke! Byplanlaboratoriet vil gerne skræddersy et kursus, der passer til din kommune eller virksomhed.

Ring og hør nærmere om mulighederne eller skriv en mail på db@byplanlab.dk

Nye bevaringsstrategier i velfærdsbyen

Halvdelen af den samlede bygningsmasse i Danmark er opført mellem 1945 og 1975. Det er byområder, der nu har gennemlevet en generation eller tre, og som eftertrykkeligt har sat sit mærke i dansk kulturhistorie. Byplan Nyt har talt med post.doc ved Københavns Universitet, Svava Riesto, om kulturbevaring og udviklingspotentitaler i velfærdssamfundets by.

Af Eva Bjerring

Da naturfredningsloven blev vedtaget i 1917 skarpt efterfulgt af den første lov om bygningsfredning, havde man givetvis ikke forestillet sig et dansk landskab præget af kransporsbyggeri i en skala, der langt overstiger menneskelig fornuft. Ej heller, at stærke bevaringsværdige kulturværdier ville indlejre sig i de åbne udearealer, stisystemerne og den kollektive affaldssortering.

Velfærdsbyens usynlige kulturværdier

Velfærdssamfundets drøm om det gode liv for alle blev i tiden mellem 1945 og 1975 rullet så effektivt ud, at perioden har sat større spor på Danmarkskortet end nogen anden. Danskerne skulle bo godt uanset indkomst og have nem adgang til fælles goder. Offentlig transport, bibliotek, svømmehal og grønne parker blev en selvfølge. Det skulle være nemt at komme på arbejde, fristende at danne stærke fællesskaber, der skulle være grønt at se på og trygt at sende børnene på gaden langt fra biltrafik og industri.

»Velfærdsbyen er for mange af os en del af de personlige erindringer og fælles erfaringer. Den er en væsentlig del af vores samfunds historie og fysiske omgivelser. Men tager man de klassiske bevaringsbriller på og leder efter bevaringsværdier i velfærdsbyen, får vi ikke øje på meget af det. Bril-

lerne må justeres,« siger Svava Riesto ph.d. i landskabsarkitektur og planlægning ved Københavns Universitet.

» I mange tilfælde er det ikke selve bygningsmaterialerne, men byen eller bydelens rumlige struktur og det liv og fællesskab, som udspiller sig i de fælles landskaber, der betyder mest.

Svana Riesto,
Post.doc. KU.

Det er en bygningsmasse, der ikke falder ind under de traditionelle bevaringskriterier. Det er ikke fremragende arkitektoniske enkeltværker. Her findes ingen autentiske materialer, mange af byerne er hurtigt opført i uhyre stor skala. Det er repetition og standardisering.

Dertil kommer, at det måske slet ikke er bygningerne i sig selv, men alt det imellem, der er værd at bevare for

eftertiden. Svava Riesto fortæller:

»I mange tilfælde er det ikke bygningsmaterialerne, men byen eller bydelens rumlige struktur og det liv og fællesskab, som udspiller sig i landskaberne, der har størst værdi for de lokale. Den måde, byområderne er anlagt på, har været et helt afgørende element i velfærdens arkitektur og planlægning, og vi bør være meget omhyggelige med, hvordan vi videregiver disse rumlige strukturer og landskaber til eftertiden. Men, det kræver et nyt blik på frednings- og bevaringsværdier, som kan indfange kvaliteter i uderummene.«

Når bevaring og planlægning smelter sammen

Over hele Europa rykker efterkrigstidens velfærdsarkitektur ind i bevaringsdiskussionerne. I Danmark ses det blandt andet i fredningen, der ellers traditionelt interesserer sig for bygninger, der er ældre end 50 år.

»Vi er i dag i fuld gang med at forandre efterkrigstidens byområder i takt med, at nye beboere er kommet til, vores familiemønstre forandrer sig og nye udfordringer melder sig: Klimaforandringer og byernes konkurrence om at tiltrække gode skattebetalere og erhverv. Flere af tidens store planlagte byområder gennemgår i dag renovering, energifornyelse, byfornyelse og klimasikring, ja, det er blevet sådan, at

Landskabsrum i Albertslund syd. Foto: Svava Riesto

store dele af byplanlægningen i dag handler om at omdanne velfærds-byen,« fortæller Svava Riesto.

Det giver helt nye perspektiver og udfordringer. Svava Riesto peger på spørgsmål som eksempelvis: Hvad skal forandres, hvad skal styrkes, og hvad skal videre-gives som del af disse forandringsprocesser?

Byomdannelse handler netop om at finde ud af, hvordan man udvikler et eksisterende byområde og samtidig får aktiveret de kvaliteter, et sted allerede har. Hun illustrerer det med Halsnæs Kommune:

»Politikere og embedsmænd har her været dygtige til at skabe en strategi, der tager afsæt i den eksisterende industrielle kultur. Frederiksværk har stadig et stålværk i drift, og man kalder sig nu »Stålets by.« Det er med til at styrke byens særpræg og øge stoltheden – man kommer fra et sted med en flot og levende industrihistorie, der fortælles gennem bygninger, byens struktur, kanalsystemer og beplantning.«

Kan man bevare noget, man ikke kan se?

I takt med at bevaring er rykket ind i planlægningen, er flere faggrupper og lokale aktører i dag med til at bestemme, hvad der kvalificeres som bevaringsværdigt. Kulturarvsbegrebet er med andre ord under udvidelse og spænder nu så vidt, at det kan dække

større områder og hele byer.

Hvad der er bevaringsværdigt, er mere eller mindre blevet et spørgsmål om at afklare, hvor man vil hen med et sted. Som i Albertslund Syd eksemplificerer Svava Riesto:

»I Albertslund Syd gik kommunens planlæggere og medarbejdere fra Kroppedal Museum på gaden i forbindelse med et stort anlagt byfornyelses- og energirenoveringsprojekt. De spurgte beboerne, hvad de syntes var mest værdifuldt for området. Svaret var ganske utraditionelt, at de fælles landskabsrum, pladserne og det levende fællesskab bar de stærkeste bevaringsværdier,« fortæller Svava Riesto.

Hun opfordrer til, at der i byfornyelses- og byudviklingsprojekter i disse byer arbejdes mere med de eksisterende landskabskvaliteter.

»Fra forskningssiden vil vi kaste helikopterperspektiver på både dansk og international praksis. Vi vil se på den måde bevaring indgår i planlægningen i dag og på mulige fremtidsperspektiver. Vi har brug for helt konkret viden om de mange fælles landskabsrum, som omgiver os, så vi får et blik for deres kvaliteter til gavn for nutidens og fremtidens borgere.«

Center for strategisk byforskning

Center for strategisk byforskning omfatter forskere fra Arkitektskolen Aarhus, Aalborg Universitet og Københavns Universitet. Centrets fokus er rettet mod de ændringer af vore byer, der viser sig som svækkelse af grænserne mellem byer og landskaber. Dette er den ottende i rækken af artikler om centrets forskning.

Se mere på www.byforskning.dk

Hvad kan fredes?

Bygningsfredning

Loven om bygningsfredning blev vedtaget i 1918 til værn af bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig national betydning. Bygninger skal som hovedregel være 50 år gamle og fredes både udvendigt og indvendigt. Med seneste revision af loven om bygningsfredning i 2013 er man begyndt at frede landskabsarkitektoniske værker.

Bygningsbevaring

Bevaringsværdige bygninger kan som fredede fortælle om byggeskik, arkitektur og kulturhistorie, men på et regionalt eller lokalt plan. Bevaringsværdigheden gælder alene bygningens ydre.

Naturfredning

Ca. 5 % af Danmarks areal er fredet. En naturfredning går som regel på at bevare naturområder, som de er, herunder at forbyde tilplantning, bebyggelse, jagt eller færdsel. Loven om naturfredning blev vedtaget i 1917 og varetages af fredningsnævn.

Esbjerg skriver trygheden ind i kommuneplanen

Som en af landets første kommuner har Esbjerg Kommune taget tryghed med som et selvstændigt tema i kommuneplanen. Retningslinjerne er meget konkrete. I nye byområder skal du kunne se over hækken, så den ikke kan skjule en indbrudstyv.

Af Anne Mette Ehlers

I Esbjerg spiller planlægningen en ny aktiv rolle i arbejdet med at knække indbrudskurven, som på landsplan steg med 50 procent fra 2006 til 2009. For eksempel må hække og hegn ud til boligområdernes offentlige rum højst være 140 centimeter. Indgangspartierne skal være så store, at to personer frit kan passere hinanden, og ingen kan stå på lur.

Selvfølgelig skal byrum være levende og trygge. Men ligefrem skrive det ind i kommuneplanen?

»Meget omkring tryghed er almindelig snusfornuft. Men når vi galopperer derudaf med vores planlægning i kommunen, er det vigtigt, at trygheden er med som en målsætning, og ikke bare noget vi husker på. Nye byområder skal ikke kun være smukke, men også leve op til tryghedsskabende, i stedet for at vi først finder ud af, at noget skal ændres, når et projekt er færdigt.«

Sådan siger landskabsarkitekt i Esbjerg Kommunes parkafdeling, Steen Gelsing, som har været med til at formulere den nye kommuneplans afsnit om tryghed, som byrådet har nikket ja til.

Ingen hjemmegående husmødre

Lad os se nærmere på Esbjerg, landets femtestørste by. Enorme parcelhusområder fra 80'erne og

»Når vi planlægger nye boligområder, vil vi ikke gøre det uden at tænke trygheden ind.«

Formand for Plan & Miljø-udvalget i Esbjerg Kommune, John Snedker.

70'erne dominerer. Grundene er store, og der er langt mellem husene modsat en gammel købstad, hvor husene ligger skulder ved skulder. I de områder går bløde trafikanter på gangstier for sig selv og bilisterne er alene på vejene.

»I dagtimerne er de kilometerlange villaveje tomme. De hjemmegående husmødre, som var her engang, er her ikke mere, og det giver frit slag for indbrudstyve. Vores tryghedsplanlægning handler blandt andet om at åbne udsynet mellem huse, blande trafikkanterne og at få naboer til at mødes, da flere øjne på gaden virker kriminalpræventivt og har stor betydning for trygheden,« fortæller Steen Gelsing.

Netop for at skabe bedre udsyn og bedre, fællesrum og gadeliv, er kommuneplanens krav for nye tæt-lave bebyggelser i parcelhusområder, at man modsat de gamle villakvarterer skal kunne se, hvad der sker bag hække og hegn, og at alle boliger har direkte adgang fra vejen, for vejen er der, hvor man møder sin nabo.

Opgør med ligusterfascismen

Men er det politikerne, som skal tage opgøret med ligusterfascismen og bestemme, hvor høje hækkene skal være? Formand for Plan & Miljø-udvalget i Esbjerg Kommune, John Snedker, siger:

»Når vi planlægger nye boligområder, vil vi ikke gøre det uden at tænke trygheden ind. Naboer skal kunne se, om der går nogen, som ikke skal være der, og det skal være trygt at færdes i området. Det skal ikke kun være attraktivt, bæredygtigt og pænt. Kommuneplanen er enstemmigt vedtaget, og blandt politikerne i Plan & Miljøudvalget har der været enighed om, at tryghedstiltagene øger kvaliteten af planerne for de nye byområder.«

Hvordan har borgerne taget imod de retningslinjer, som går ud over privatlivet, når hækken ikke må være høj?

»Når jeg har været ude til borgermøder, er der nogen, som mener, der er grænser for, hvor stram og restriktiv en plan man kan lave. Men når jeg forklarer om vores intentioner for boligområdet, og hvilken karakter og hvilke værdier, vi ønsker, er der forståelse for, at vi fastholder nogle linjer, som øger trygheden og ned sætter risiko for indbrud og overordnet sikrer, at kvaliteten af et område højnes - også 20 år frem i tiden.«

Mere bøvlet at være tyv

Arbejdet med retningslinjer for at sikre trygheden har skabt en ny bevidsthed i Esbjerg Kommune om vigtigheden af smukke og venlige boligområder, hvor folk er mere villige til at opholde sig udendørs i byrummet. Steder hvor mennesker mødes. Hvor man hilser på hinanden og holder øje, uanset om det er parcelhuse eller lejligheder, i stedet for at leve livet bag lukkede døre, høje hække og dobbelte carporte. Og hvor det er mere bøvlet at være tyv eller voldsmand.

»De trygge rammer gør også byen mere attraktiv for tilflyttere,« tilføjer Anders Kronborg, som er formand for Teknik- og Byggeudvalget, og skal kigge på kommuneplanerne, når de praktiske opgaver skal udføres.

Nu tager Esbjerg Kommune skridtet videre og udarbejder en pjec til investorer, bygherrer og arkitekter, så de kan orientere sig grundigt i kravene i forhold til tryghedsskabende tiltag, før de sender en byggeansøgning ind. •

Sakset fra kommuneplanen

Hegn og hække opsættes for at skabe identitet, intimitet og privatliv. Jo højere jo mere privatliv, men dermed også en større risiko for at indbrudstyve og voldsmand har noget at gemme sig bag. (...) Hegn og hække i det offentlige rum bør ikke have en placering eller udformning, så det er umuligt at overskue, hvad der eventuelt sker bag dem. Dette kan ske enten i form af flere åbninger eller en højde, som man kan kigge hen over. (Typisk max 140 cm).

Kilde — Kommuneplan 2014-26, Esbjerg Kommune

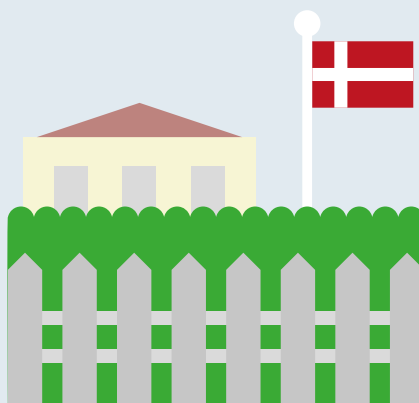

Illustration: Louise Jacobsen

Gratis guide til trygge byer

Som en ud af fem kommuner har Esbjerg Kommune gennem tre år arbejdet med tryghed i planlægningen gennem Det Kriminalpræventive Råd og TrygFondens projekt »Tryghed og mindre kriminalitet via byplanlægning«, som beskrevet i Byplan Nyt 3, 2014.

Esbjerg Kommunes tryghedsfremmende tiltag tager udgangspunkt i projektets 40-siders guide »Byplanlægning, der skaber tryghed«, som kan du kan downloade eller bestille gratis på dkr.dk

Godt for trygheden

Boligerne vender ind mod et fællesareal. Der er mange vinduer i facaderne, så du opdager, hvis der sker noget mistænkeligt hos en af naboerne. Fællesarealet er indrettet, så naboer mødes naturligt, for eksempel for at komme af med affald eller parkere. Flere beboere har sat stole udenfor deres egen bolig, så udearealet bliver brugt, og der er mulighed for at møde sine naboer og lære dem at kende. Det er med til at give en fælles ansvarsfølelse.

Her er frit udsyn. Foto: Esbjerg Kommune

Dårligt for trygheden

Der er ingen vinduer ud mod fællesarealet. Gavlene er blinde uden vinduer, så du kan ikke se, hvis der sker noget mistænkeligt hos naboen. Du opdager ikke, hvis naboen er ude i fællesarealet, så du kan gå ud og mødes med ham eller hende. Hækkene er blevet over to meter høje, så der ikke er kontakt mellem den private have, fællesarealet og naboerne. Det er meget nemt for en indbrudstyv at skjule sig bag hækken uden at blive opdaget.

Hækkene spærre udsynet. Foto: Esbjerg Kommune

Lynkursus i kriminologi

Planlægning af byens rum kan mindske antallet af indbrud, tyveri, hærværk og vold. Få Byplan Nyts lynkursus i kriminologi og søg selv mere viden på dkr.dk. Så er du godt rustet til at tænke tryghed ind i byen.

Af Anne Mette Ehlers

Illustration: Louise Jacobsen

Otte kriminalpræventive principper.

Principperne nedbringer kriminaliteten, øger trygheden og skaber befolkede, godt forbundne og integrerede byområder til glæde for den enkelte borger, kommunerne og samfundet.

1 Øjne på gaden

Giv by- og boligområder gode muligheder for menneskelig tilstedeværelse og opmærksomhed, særligt langs med færdselsårer og fællesarealer hvor folk færdes og opholder sig. Områder bliver mere trygge,

hvis der er blandede funktioner og faciliteter til aktiviteter i store dele af døgnet.

2 Overblik og synlighed

Sørg for synlighed og overblik over nær-områder. Fx med bygningsdesign, der har vinduer og udsyn ud mod parkerings- og fællesarealer. Undgå blinde, inaktive og visuelt tillukkede facader.

3 Sikker transport og bevægelse

Stier og færdselslinjer med udsyn og åbenhed til siderne gør det muligt at orientere sig og skifte retning, hvis man føler sig utryg. Hellere få, centrale stier, end mange spredte.

4 Tryghedsskabende belysning

Vælg en jævn belysning, som ikke blænder, og uden generende lys fra andre kilder i området. Lys for fodgængere og cyklister – samt lys på steder, man opholder sig – bør have god farvegengivelse og være behageligt.

5 Psykologisk ejerskab og ansvar

Tilstræb en klar markering af forskellige områdetyper i forhold til, om de er offentlige, halvoffentlige, halvprivate eller private. Det har betydning for beboernes ansvarsfølelse, og giver personer udefra en fornemmelse af, hvornår de træder ind på et mere privat område. Gør grænserne

Sidste nyt: Skab empathiske byer

»Ifølge den seneste hjerneforskning er 95 procent af befolkningen naturligt empathiske og interesserer sig for mennesker i deres omgivelser helt ubevidst. Med den viden in mente begynder jeg mere og mere at forstå meningen med den tryghedsforbedrende og kriminalpræventive byplanlægning, som at vi skal skabe gode byrum, der understøtter den naturlige empati. Det kan være med alt muligt fra bredere fortove til flere blomster og bænke, mens det bliver mindre væsentligt med den hårde del som høje hegn, gitre og overvågningskameraer. På den måde opnår vi mange andre bymæssige kvaliteter udover trygheden, som for eksempel mindre stressede mennesker med en højere livskvalitet og en større lyst til at tale med hinanden. Det betyder også, at de udgifter, der er til tryghedstiltag, ikke længere kun skal betales af samfundets 'tryghedskonto', da effekterne er meget bredere.«

Lektor emeritus Bo Grønlund fra Arkitektskolen i København er medlem af Det Kriminalpræventive Råd og har beskæftiget sig med kriminalpræventiv og tryghedsskabende byplanlægning gennem en årrække.

DKR: Grønne områder kan blive for åbne

»Det er vigtigt, at landskabsarkitekter ikke forstår princip nummer to om overblik og synlighed, som at man ikke bør have hække, buske, blomster og træer til at skabe læ og gøre det hyggeligt. Tværtimod går panoptisk indrettede områder, hvor man kan overskue alt og alle, på kompromis med lysten til at opholde sig dér. Menneskers tilstedeværelse er den mest tryghedsskabende faktor overhovedet, og meningen er jo, at folk skal nyde og bruge byen.«

Karsten Nielsen, projektleder i Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden.

Tre vigtige kriminalpræventive teorier

1

Broken windows-teorien

Tegn på normbrud som hærværk, graffiti helt ned til et enkelt smadret bilvindue og affald skaber mere normbrydende adfærd og kan lede til grovere kriminalitet.

2

Rational choice-teorien

Mennesker - både lovlydige og kriminelle - søger den nemmeste vej til vinding efter en cost-benefit vurdering og ud fra erfaringer. Som byplanlægger kan du lægge strategier for, at kriminalitet ikke bliver 'for nem at begå uden at blive opdaget', da det er den vigtigste faktor i forhold til samfundets kriminalitetsniveau.

3

Rutineaktivitet-teorien

Kriminalitet er tæt forbundet med samfundets legale aktiviteter, og ændringer i borgernes hverdagsrutiner medfører nye muligheder for kriminalitet. Eksempelvis steg kriminaliteten voldsomt i 60'erne, hvor velstanden steg, lokalområderne blev tømt for funktioner, og kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet. Nu stod husene tomme om dagen, og der var mere af værdi, som var nemmere at stjæle.

Kilder — Karsten Nielsen samt hæftet »Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning«, udgivet af DKR og TrygFonden.

tydelige med reelle eller symbolske barrierer som forskellige former for gangbelægning eller lave hække.

6 Opholds- og udfoldelsesmuligheder
Design de ydre arealer, så alle aldersgrupper er interesserede i at færdes og opholde sig der. Teenagere bør have aktivitetsmuligheder i nærheden af deres boligområde.

7 Renholdelse og vedligeholdelse
Send et signal om, at nogen passer på området med god renholdelse og vedligeholdelse af områders belægning,

beplantning og byinventar. Udbedr uorden og hærværk hurtigst muligt, da det skaber mere hærværk.

8 Fysisk beskyttelse og brug af sikkerhedsudstyr
Nogle steder kræver fysiske sikkerhedstiltag, men aflåste hegn og videoovervågning kan skabe utryghed og bør derfor opsættes med omtanke.

Kilde — »Byplanlægning, der skaber tryghed«, udgivet af Det Kriminalpræventive Råd og Tryg fonden, juni 2014. •

Halloooooo!

Er der nogen?

Hvordan sikrer vi, at købstædernes bymidter ikke dør ud? Det var temaet for en konference, som Ministeriet for By, Bolig- og Landdistrikter afholdt i september. Der var et par overraskelser undervejs.

Af Laura Engstrøm

»Er der overhovedet liv derude?« spurgte Birgitte Bundesen Svarre retorisk, da hun indledte sit oplæg på konferencen 'Købstæder som Levesteder' arrangeret af Ministeriet for By- Bolig- og Landdistrikter. Hun havde haft samme opfattelse som så mange andre, der har bevæget sig rundt i en dansk provinsby: Det virker, som om en storm har blæst det meste liv væk.

Birgitte Bundesen Svarre, der er associate i Gehl Architects, svarede selv efter at have fremvist sine analyser og registreringer af fodgængere i Lemvig, Haslev og Assens: Ja, der er nogen derude. Faktisk ret mange. Hun havde endda talt dem. Nogle tal var ikke overraskende: Der er flere fodgængere foran supermarkederne end der er mennesker på gågaden. Ét tal overraskede dog: Det årlige antal besøgende i en idrætshal uden for Haslev kan konkurrere med besøgstallet for Den Blå Planet, som er en af Danmarks største attraktioner.

Hverdagssteder

»Det er ret tankevækkende, for vi overser de her hverdagssteder. Hvorfor ikke gøre idrætshallerne til steder, hvor folk også kan mødes? Måske skulle man se på det med andre øjne og binde de områder sammen med resten af byen?« fortsatte Birgitte Bundesen Svarre til en næsten fyldt sal på Tobaksfabrikken i Assens.

Den gamle tobaksfabrik, der med sine smukke, gule bygninger dannede rammen om konferencen var i sig

selv symptomatisk for problematikken. Den huser ikke længere cigaret-rullemaskiner og fabriksarbejdere, men denne dag en konference for planlæggere, arkitekter og kommunalpolitikere fra hele landet.

»Vi overser de her hverdags-steder. Hvorfor ikke gøre idrætshallerne til steder, hvor folk også kan mødes? ... Binde de områder sammen med resten af byen?

Birgitte Bundesen Svarre,
Gehl Architects

Det var netop en af de pointer, Hans Thor Andersen, der er forskningschef og dr. Scient. ved Statens Byggeforskningsinstitut, lagde ud med: Når erhvervene ændrer sig, gør beboelsesmønstrene også. Folk er, hvor jobs'ene er. Billedet er dog ikke så dystert, som nogle medier har forsøgt at gøre det til, mente han: »Når fraflytningen går rigtig hurtigt, er det en halv procent om året, der flytter til de større byer. Men det er ikke ensidigt, for der er også mange, der flytter den anden vej. Det er typisk børnefamilierne,« sagde Hans Thor Andersen.

Man kommer dog ikke uden om, at tendensen er der. Hans Thor Andersen mener, at de byer, der ligger tæt på vækstcentre som hovedstadsområdet og trekantsområdet vil kunne klare sig med gode bus- tog- og vejforbindelser. I de andre byer skal der andet til.

'Det andet'

Netop hvad 'det andet' kunne være, kom der flere bud på. En repræsentant for Kulturministeriet pegede på turismen. Det fulgte minister Carsten Hansen senere op og påpegede, at god planlægning har sikret vores naturområder og kyster, så de nu tiltrækker turister.

Niels Boje Groth, der er seniorforsker ved Københavns Universitet sagde, at problemet var, at den stigende urbanisering ikke skaber byliv. Den skaber bare flere bygninger og flere veje. Han foreslog at omdanne nogle af de gamle bycentre, hvor butikslivet er forsvundet, til alternative boligområder efter hollandsk forbillede. I Holland ynder beboere at udnytte deres 'stoep', en slags veranda mod gaden. Det giver byliv.

Skizofrene forbrugere

Hvor der handles, er der mennesker. Og Assens' borgmester Søren Steen Andersen (V) indskød denne kommentar om det falmende liv i bymidterne:

»Vi er jo mærkeligt skizofrene. På den ene side skal det være nemt. Hvis man har tre børn på bagsædet og lige skal købe hurtigt ind, gør man det,

hvor man let kan parkere, og så det bliver i et af supermarkederne i ud-kanten af byen. På den anden side vil vi i weekenden have gallerier og cafe latte og gå og kigge på butikker. Det hænger bare ikke sammen.»

Han tilføjede, at når supermarkederne stiller krav, om at de skal kunne vende med et 18 meter langt lastvognstog med paller af letmælk, ja så kan supermarkederne kun ligge i udkanterne af byen.

»For jeg bliver altså ikke den, der siger, at vi river tre gamle huse ned i bymidten for at gøre plads til et supermarked dér,« tilføjede Søren Steen Andersen.

Havde konferencens gæster ikke allerede konstateret livet i Assens gågade ved selvsyn, kunne man se det på en video. Her fortalte byens slagter, hvordan det kan svare sig at satse på kvalitet og tilbyde noget, supermarkederne kunne matche. Hans slagterbutik gik godt. Men en børnetøjsbutik var lige lukket, sukkede en børnefamilie, da de blev interviewet. »Det er nok fordi, de ikke har kunnet klare konkurrencen fra nettet,« tilføjede småbarnmoren i videoen.

Det lød dog anderledes, da Byplan Nyt gik en tur på gaden efter konferencen.

»Ja, den butik er lukket,« lød det fra ekspedienten i nabobutikken. Hun fortsatte: »Men se lige derovre: Der åbner en ny børnetøjsbutik.«

Se oplæggene fra konferencen på www.mbbl.dk •

PLANKALENDEREN

JANUAR

LEDELSE I KREATIVE VIDENVIRKSOMHEDER (LKVV)

Start 15. - 16. januar, København / www.arkitektforeningen.dk

BYENS GULV

28. januar, Nyborg / www.byplanlab.dk

FEBRUAR

FRA SAGSBEHANDLING TIL SAMARBEJDE

17. - 18. februar, København / www.arkitektforeningen.dk

MARTS

TRANSFORMATION

5. marts, Aarhus / www.byplanlab.dk

LAR FOR MYNDIGHEDER

5. marts, Silkeborg / www.ferskvandscentret.dk

OMDANNELSE AF ALMENE BOLIGOMRÅDER

9. - 10. marts, Svendborg / www.byplanlab.dk

KIRKEGÅRDSKONFERENCE

18. marts, Nyborg / www.ign.ku.dk

LANDSZONEADMINISTRATION FOR ERFARNE

23. - 24. marts, Silkeborg / www.ferskvandscentret.dk

BEVARING OG FORNYELSE

Marts, Fredericia / www.byplanlab.dk

PLANLOVSDEBAT I BYPLANLABORATORIET

Hvordan kan
man regulere for
midlertidighed?

Hvordan kan
detailhandelsreglerne
forenkles?

Byplanlaboratoriet stiller
spørgsmål til planloven, og
ønsker bidrag fra alle.
Vi ønsker ikke endnu en
»lag på lag fornyelse«, men
tænker at konkrete spørgsmål,
kan bane vejen for en
grundlæggende fornyelse.

Vi planlægger et åbent
debatarrangement sidst i januar.

Hvad synes du vi skal diskutere?

Send dine kommentarer til
vm@byplanlab.dk

Hvordan kan man
regulere mere
differentieret?

Hvordan kan planlovens
regler for inddragelse
og offentlighed fornyes?

dansk byplan
laboratorium